Waarom een echte liberaal geen VVD stemt

SIMON VAN TEUTEM

WAAROM EEN ECHTE LIBERAAL GEEN VVD STEMT

2025 Prometheus Amsterdam

Dit boek is voor een deel gebaseerd op mijn verhalen voor De Correspondent (decorrespondent.nl).

Alle rechten voorbehouden. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

© 2025 Simon van Teutem
Omslagontwerp en -beeld Mart Veldhuis
Foto auteur Maarten Delobel
Zetwerk Mat-Zet bv
www.uitgeverijprometheus.nl
ISBN 978 90 446 6091 3

Inhoud

Inleiding 7

1 De VVD verpatste haar ziel aan Wilders en verkwanselde het liberalisme 17
2 De VVD pronkt met de hardwerkende Nederlander, maar dient hem niet 43
3 De VVD is altijd tien jaar te laat 67
4 De VVD degradeert vrijheid tot het Dikke Ik 89
5 De VVD maakt boude beloften op migratie, maar levert nooit 117

Slotwoord 145
Woord van dank en verantwoording 149
Noten 151

Voor Stijn

Inleiding

'Rede en vrijheid lijken elkaar te ondersteunen en een aanval op de één maakt een aanval op de ander mogelijk.' – Frits Bolkestein, 'Over de intellectuele wortels van het fascisme' (2000)

'Op wie heb jij gestemd?'

Ik vroeg het aan Stijn, op een grauwe woensdagavond in zijn woonkamer in Bunnik. Ik had een vermoeden, maar wilde het toch uit zijn mond horen.

Stijn is een van mijn oudste vrienden. Als puber haalde ik hem elke ochtend op bij hetzelfde huis, en samen trapten we over de Koelaan richting school in Zeist. Een lange, rechte weg, waar het leek alsof we altijd wind tegen hadden, maar waar ons gesprek zelden stilviel.

Op vrijdagavond haalden we stiekem een pakje peuken bij het café, en zaten we urenlang op het Zwarte Veldje: een lap asfalt tussen de Bunnikse bomen. Daar ging het soms over voetbal – Utrechter versus Ajacied – maar ook geregeld over politiek, over vrijheid, en zelfs over wat een land eerlijk maakt, of rechtvaardig. We bleven praten tot het pakje leeg was.

Na de Tweede Kamerverkiezingen van 2023 spra-

ken we elkaar weer eens, voor het eerst in lange tijd.

'VVD,' antwoordde hij zonder aarzeling op mijn vraag. 'Je weet dat ik een mkb'er ben. Ik werk minstens zestig uur per week. Je hoort mij niet klagen hoor, ik voel me nooit zielig. Maar ik wil wel dat het loont. Ik ben, denk ik, een liberaal.'

Daar, op dat moment, ontstond de kiem van dit boek.

Het liberalisme ligt breed onder vuur. Niet alleen van buitenaf, al slaan daar de vlammen het hoogst uit. In de Verenigde Staten, waar Donald Trump eerder een verkiezingsuitslag weersprak en nu knaagt aan de tegenmacht van rechters, centrale bankiers en universiteiten. In Hongarije, waar Viktor Orbán persvrijheid en eerlijke verkiezingen ondermijnt. In Oekraïne, waar Vladimir Poetin met tanks en propaganda een buurland binnenvalt. Deze figuren hebben ten minste één ding gemeen: zij zijn helder in hun afkeer van het liberalisme. Ze willen geen onafhankelijke rechtspraak, geen kritische pers, geen pluralistische samenleving. Ze maken daar geen geheim van, integendeel, ze pronken ermee.

Maar het gaat mij om het liberalisme *binnen* Nederland. De bedreiging hier is subtieler, en verraderlijker. Ze komt niet luidkeels in opstand tegen het liberalisme, maar bedient zich juist van eenzelfde taal. Het is geen frontale aanval, maar een geleidelijke

vervorming. Niet van buiten, maar van binnenuit. De woorden zijn vertrouwd, de idealen klinken bekend, maar intussen worden ze losgeweekt van hun oorspronkelijke betekenis.

En wel door de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (VVD), de partij waar Stijn op stemde. Al decennialang presenteert de VVD zich als het liberale anker van Nederland. Maar wat blijft daarvan over, als principes vooral dienen om mooie sier te maken in speeches, en in de praktijk net zo makkelijk opzijgezet worden voor peilingsgevoelig opportunisme?

Ik ben, net als Stijn, een liberaal. Voor mij draait het liberalisme hierom:

1. **Jouw leven is van jou.** Niet van de staat, niet van de gemeenschap, niet van een leider die denkt namens jou te spreken, en ook niet van een meerderheid die denkt te weten wat goed voor je is. Je mag denken wat je denkt, zeggen wat je zegt, bidden, beminnen, hopen, zolang je anderen niet knevelt of beperkt.
2. **Hard werk moet lonen.** Niet je afkomst, niet je bezit, niet het netwerk waarbinnen je bent geboren, maar inzet en durf zijn bepalend voor je levensloop. In een liberale samenleving is succes geen erfstuk, maar iets wat je verdient.
3. **Verstand boven emotie.** Gevoel lijkt in deze

tijd haast heilig. Maar liberalisme begint met de bereidheid om je gevoel kritisch te bevragen, jezelf tegen te spreken. Feiten gaan voor sentiment, twijfel voor stelligheid. Liberalen hebben net zo goed gevoelens, maar wenden zich nooit af van de rede.

4. **Vooruitgang is mogelijk.** Liberalen zijn geen dromers, maar ook geen cynici. Geen heimwee naar een verleden dat nooit heeft bestaan. Geen berusting in een wereld die zogenaamd niet te veranderen valt. Vooruitgang is geen illusie, maar ook geen vanzelfsprekendheid. Ze begint met de weigering om te zeggen: 'Zo is het nu eenmaal.'
5. **Niemand staat boven de wet.** Geen premier, geen Kamerlid, geen miljardair. De wet beschermt niet alleen tegen misdaad, maar ook tegen willekeur, arrogantie en overmoed. Juist wie veel macht heeft, moet zich houden aan het recht. Anders is democratie een schijnvertoning.
6. **De waarheid gaat voor.** Politici moeten het eerlijke verhaal durven vertellen, ook als anderen dat niet doen. Liberalisme vraagt moed om niet alleen te zeggen wat mensen graag horen. En om leugenaars genadeloos te ontmaskeren, ook als ze populair zijn. Zachte

heelmeesters maken stinkende wonden.

7. **Minderheden worden beschermd.** Zonder bescherming van minderheden is democratie slechts de tirannie van de meerderheid.[1] Afwijken in kleur, geloof of overtuiging mag nooit betekenen dat je rechten wankelen. Vrijheid heeft alleen waarde als zij wordt gedeeld; daarom is gelijkheid geen bijzaak, maar de tweede pijler van het liberalisme.
8. **Onderwijs levert beschaving.** Scholen zijn plekken waar burgers leren denken, twijfelen, spreken met respect en luisteren zonder angst. Goed onderwijs kweekt geen volgzame mensen, maar zelfstandige geesten: weerbaar, nieuwsgierig, bereid hun eigen gelijk ter discussie te stellen. Het klaslokaal is ons krachtigste wapen tegen onverschilligheid en hufterigheid.

Misschien kun jij je vinden in deze waarden. Of misschien zie je jezelf weliswaar als liberaal, maar geef je daar een andere invulling aan. Dat kan. Want liberalisme is geen in steen gebeitelde doctrine, geen catechismus met geboden en verboden. Het is geen handboek, maar een *gesprek*. Een levend idee, dat alleen blijft bestaan zolang er debat over is. De principes hierboven zijn mijn inzet voor dat debat.

De VVD noemt zichzelf al decennialang de libera-

le partij van Nederland. Haar wetenschappelijk bureau, de Teldersstichting, publiceerde door de jaren heen talloze bespiegelingen over het liberalisme.[2] In de nazomer van 2025 schrijft de VVD in haar verkiezingsprogramma nog altijd dat haar liberale waarden 'niet onderhandelbaar' zijn. Daarmee plaatst zij zich nadrukkelijk binnen het liberale gesprek.

Dit boek pretendeert niet de ultieme vorm van het liberalisme te verkondigen. Maar waar liberale principes botsen met electorale prikkels, kiest de VVD vaak voor het kortetermijnbelang, en verdringt emotie niet zelden de stem van de rede. Dat noem ik onliberaal handelen: paraderen met het etiket 'liberaal' terwijl de inhoud wordt uitgehold.

Wat ik daarmee bedoel, laat ik in vijf hoofdstukken zien. Zoals de VVD Geert Wilders omarmt zodra dat electorale winst lijkt op te leveren. Zoals ze zich profileert als stem van hardwerkende Nederlanders, maar weinig tastbaars voor die groep bereikt. Zoals ze steevast te laat komt op grote thema's als Europa, klimaat en het homohuwelijk. Zoals ze vrijheid versmalt tot 'doen wat je wilt', gemak zonder verantwoordelijkheid. En zoals ze bij migratie keer op keer grote woorden spreekt, maar zelden problemen oplost.

Er zijn binnen de VVD wel mensen die bij willen sturen. Neem Klaas Dijkhoff: oud-fractievoorzitter, scherpzinnig, met ironie en zelfspot. In de zomer van

2025 deed hij met zijn initiatief Voor Ons Nederland een serieuze poging om het politieke midden nieuw leven in te blazen. Dat verdient waardering. Want ook hij ziet het: de liberale erfenis staat onder druk.

Maar toch, er wringt iets. Dijkhoffs kritiek klinkt voorzichtig. Alsof hij zijn hand nog altijd beschermend boven het hoofd houdt van een partij die inmiddels zelf deel is geworden van het probleem dat hij signaleert. Alsof hij wel ziet wat er scheef zit, maar niet hardop wil zeggen wie het scheefgetrokken heeft.

Ik houd geen hand boven een hoofd; ik heb een mes tussen mijn tanden. Om de acties van de VVD te fileren. Om af te pellen waar het woord 'liberaal' is gaan rafelen. Om bloot te leggen wie eraan heeft geknaagd.

Je kunt dit boek lezen als een pittig gesprek met de liberale VVD'er. Ik ken er veel. Stijn, die je al ontmoette. Maar bijvoorbeeld ook Emile, mijn schoonvader uit Valkenburg. Hij is precies de hardwerkende Nederlander over wie de partij zich zegt te ontfermen.

Misschien ben jij ook zo iemand. Of misschien heb je zelf niets met de VVD, maar heb jij je eigen Stijn of Emile; een liberale vriend, ouder of collega met wie je politiek lang niet altijd op één lijn zit, maar die je respecteert. En hij of zij kan zich vandaag terecht afvra-

gen: vertegenwoordigt deze partij mijn waarden wel?

Waarom zou iemand zich vandaag nog met droge ogen verbinden aan een partij die het eigenbelang tot hoogste waarde heeft verheven? Die haar eigen principes louter opvoert als decorstukken? Wat stelt dat liberale anker nog voor als het steeds wegdrijft zodra de wind draait? De tijd van zalvende woorden over deze VVD is voorbij.

Toch gaat dit boek niet alleen over VVD-stemmers. Het liberalisme vraagt ook aandacht van wie zich er nooit mee verbonden voelde. Want of jij nou geïnteresseerd bent in het liberalisme of niet: het liberalisme is geïnteresseerd in jou. We leven in een liberaal land, nog wel. Wat 'liberaal' betekent, is geen detail voor politieke fijnproevers, maar raakt aan hoe we samenleven.

Een werkelijk liberale partij is in tijden van populisme niet alleen een concurrent, maar ook een bondgenoot van sociaaldemocraten en christendemocraten. Zonder een uitgesproken liberale partij verzwakt het hele brede midden. Dit boek is voor iedereen die voelt dat er iets op het spel staat.

De VVD staat op een kruispunt. Tussen het brede midden, dat soms zijn eigen fouten nog moet erkennen, en de duizendmaal ergere kwakzalvers van de PVV, die het verschil tussen redelijkheid en rancune voorgoed proberen uit te wissen.

Wat is er nog over van het liberalisme in Nederland? Wat zou het kunnen zijn? Wat moet het durven worden?

Dáár gaat dit boek over.